

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 stycznia 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Helena Ciepla (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Zbigniew Strus (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych w W. -
Biura Terenowego w P.

przeciwko Bankowi P.(...) Spółce Akcyjnej Oddziałowi w P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 20 stycznia 2005 r.,

kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 27 stycznia 2004 r., sygn.
akt I ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Apelacyjnemu do
ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach procesu w postępowaniu
kasacyjnym.**

Uzasadnienie

Powództwo o odszkodowanie w kwocie 69 790,72 zł od pozwanego Banku oparte na twierdzeniu o istnieniu podstaw odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną czynem niedozwolonym zostało uwzględnione wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 6 września 2002 r. do dnia zapłaty. Sąd drugiej instancji po rozpoznaniu apelacji strony pozwanej dokonał oceny prawnej bezspornego stanu faktycznego, który w istotnych kwestiach sprowadzał się do tego, że Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych polecił pozwanemu bankowi dokonanie przelewu żądanej w pozwie kwoty na rachunek przedsiębiorstwa produkcyjno-wdrożeniowego A.(...) spółki z o.o., zaznaczając, że są to

środki na świadczenia z Funduszu według wykazu zbiorczego. Wierzytelności spółki z tytułu tego rachunku były lub potem zostały zajęte przez komorników sądowych prowadzących egzekucje na rzecz innych wierzycieli oraz przez administracyjny organ egzekucyjny, a pozwany bank nie dokonał wypłat z przelanych środków na poczet zaległych wynagrodzeń pracowniczych i nie zwrócił – mimo żądania Funduszu – kwot przelanych na rachunek pracodawcy.

Sąd drugiej instancji aprobował ocenę prawną sądu okręgowego kwalifikującego zaniechanie pozwanego jako czyn niedozwolony (art. 415 k.c.), co przesądziło o zasadzie roszczenia. Uwzględniając wniosek powoda złożony w postępowaniu odwoławczym o umorzenie postępowania co do kwoty 33 813,03 zł, w punkcie I. swego orzeczenia uchylił wyrok w zakresie przewyższającym kwotę 35 977,69 zł oraz co do odsetek z określoną datą początkową liczonych od sześciu kwot różnej wysokości; w punkcie II oddalił apelację pozwanego w pozostałym zakresie a w punkcie III zasądził od pozwanego zwrot kosztów procesu. Wyrok ten został zaskarżony przez pozwanego w częściach objętych punktami I, II i III.

Pozwany w kasacji opartej na pierwszej podstawie zarzucił naruszenie art. 415 k.c. oraz art. art. 1, 9, 6 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (tekst jednolity Dz. U. 2002 r. Nr 9, poz. 85 ze zm.) oraz naruszenie art. 328 § 2, art. 233 § 1, art. 382, art. 386 § 1, art. 889 § 1 i art. 890 § 2 k.p.c.

Skarżący domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku lub jego zmiany przez oddalenie powództwa i zasądzenia kosztów procesu.

Strona powodowa wnosiła o oddalenie kasacji i zasądzenia kosztów procesu.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Strona powodowa wykonywała świadczenie pieniężne z zobowiązania o charakterze publicznoprawnym, którego źródłem były przepisy ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych, stanowiące, że w razie niewypłacalności pracodawcy niezaspokojone roszczenia pracownicze, po weryfikacji, podlegają zaspokojeniu ze środków Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Tryb przekazywania środków z tego Funduszu oraz dokonywania wypłat świadczeń został uregulowany w przepisach rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 31 lipca 1995 r. (Dz. U. Nr 91, poz. 452 ze zm.)

Według art. 7 ustawy, wypłaty niezaspokojonych roszczeń pracowniczych ustalone na skutek wniosku (zbiorczego wykazu) pracodawcy, zarządcy jego majątku, syndyka

lub likwidatora wymagają przekazania wnioskodawcy odpowiednich środków przez kierownika biura terenowego Funduszu. Przepis § 8 ust. 1 rozporządzenia nakazuje dokonać wypłaty na wskazany rachunek bankowy podmiotu składającego zbiorczy wykaz uprawnionych. Podmiot ten po otrzymaniu środków finansowych niezwłocznie wypłaca świadczenia osobom uprawnionym, wymienionym w zbiorczym wykazie przesłanym po sprawdzeniu przez kierownika wojewódzkiej jednostki organizacyjnej właściwej w sprawach zatrudnienia i przeciwdziałania bezrobociu (§ 8 ust. 2).

Pozwany bank obowiązany był przyjąć świadczenie spełniane przez Fundusz i dokonać odpowiednich czynności technicznych tzn. uznać tą kwotą rachunek spółki bez względu na to, czy wierzytelności jej z tytułu rachunku były zajęte, czy nie. Obowiązek ten wynika z umowy rachunku bankowego, w której bank zobowiązał się co najmniej wobec spółki jako posiadacza rachunku do przechowywania jego środków pieniężnych i dokonywania rozliczeń na jego zlecenie (art. 725 k.c.). Od tej chwili, posiadacz rachunku bankowego dysponuje swobodnie środkami pieniężnymi zgromadzonymi na rachunku (art. 50 ust. 1 pr. bank) a zwrot ten obrazowo wyraża treść wierzytelności uprawnionego z rachunku bankowego. Trzeba podkreślić, że przysługiwała ona posiadaczowi, tj. spółce z o.o. A(...) i była ograniczona przez umowę oraz ustawy, m. in. przepisy Kodeksu postępowania cywilnego regulujące egzekucję. Natomiast nieadekwatne dla rozstrzygnięcia sporu jest posługiwanie się w uzasadnieniu wyroku i pismach strony powodowej pojęciem własności pieniędzy, która jakoby nadal przysługiwała Funduszowi. Rzeczywiste stosunki prawne, które wytworzyły się między kilkoma podmiotami włączonymi w realizację praw podmiotowych pracowników upadłej spółki miały charakter obligacyjny, i w tych ramach należy oceniać postępowanie pozwanego banku, któremu strona powodowa zarzuca zaniechanie powodujące jej szkodę.

Wykonanie polecenia przelewu mającego skutek wobec osób trzecich – zwłaszcza pracowników, beneficjentów świadczeń, zwolniło Fundusz z zobowiązania, którego źródłem jest wymieniona wyżej ustawa. Od chwili uznania rachunku spółki i otrzymania przez nią sprawdzonego wykazu uprawnionych, na niej lub osobie sprawującej zarząd spoczywał obowiązek wydania polecenia wypłaty z rachunku bankowego oraz zaspokojenia wierzytelności pracowniczych. Uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie zawiera wyraźnego ustalenia, czy pracodawca lub syndyk zwracali się z takim żądaniem do banku, jednak ze względu na przedmiot sporu należy podkreślić, że z przepisów ustawy oraz powołanego rozporządzenia nie wynika kompetencja banku do dysponowania bez wniosku uprawnionego środkami pochodzącymi z Funduszu.

Ocena prawna uzasadniająca roszczenie powoda tym, że przelane przez niego środki nie zostały mu zwrócone ani wypłacone pracownikom spółki, nie uwzględnia treści zobowiązania pozwanego w ramach umowy rachunku bankowego, powodującej, że z chwilą uznania rachunku spółki środki finansowe nie mogły być mu zwrócone na podstawie jednostronnego oświadczenia Funduszu ani wypłacone przez bank pracownikom w inny sposób niż określony w przepisach rozporządzenia lub na żądanie komornika. Według § 8 ust. 2 rozporządzenia, świadczenia osobom uprawnionym wypłaca nie bank, lecz zdefiniowany w art. 7 ustawy podmiot składający zbiorczy wykaz.

Dlatego przytoczone w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku fakty oraz bezsporny brak zadośćuczynienia żądaniu dokonania przez bank zwrotu sumy przelanej przez Fundusz nie pozwalają na przypisanie pozwanemu bankowi odpowiedzialności deliktowej, opartej na przepisie wskazanym w uzasadnieniu wyroku. Wymaga ona wg. art. 415 k.c., ustalenia bezprawności i winy sprawcy, a w okolicznościach rozpoznawanej sprawy – winy organu pozwanego banku (art. 416 k.c.). Tymczasem z istoty stosunku prawnego opartego na umowie rachunku bankowego wynika, że bank musi rozliczyć się z posiadaczem rachunku, dlatego czynności wpływające na saldo tego rachunku mogą być dokonywane za zgodą posiadacza albo na żądanie organu egzekucyjnego. Obowiązek banku pośredniczenia w realizacji polecenia przelewu został wykonany, ponieważ uznanie rachunku spółki nie jest okolicznością sporną.

Wyżej wspomniano, że wierzytelność posiadacza rachunku była zajęta w postępowaniu egzekucyjnym, należy więc rozważyć znaczenie tej okoliczności w rozpoznawanej sprawie. Zgodnie z art. 889 § 1 k.p.c., zajęcie wierzytelności przenosi uprawnienie posiadacza rachunku na komornika, zatem bank powinien zajętą kwotę przekazywać (bezzwłocznie) komornikowi. W tym zakresie uprawnienia posiadacza rachunku zostają zawieszane. Jednak w odniesieniu do środków wpłaconych przez Fundusz, ograniczone były również uprawnienia organu egzekucyjnego, ze względu na art. 9 ust. 1 ustawy z 1993 r. stanowiący, że środki finansowe przekazane na zaspokojenie świadczeń pracowniczych mogą podlegać egzekucji prowadzonej jedynie na rzecz osób, dla których zostały przekazane (z zastrzeżeniem ust. 2).

W pismach pozwanego banku znajdują się twierdzenia o konieczności podporządkowania się czynnościom egzekucyjnym komorników, którzy dokonali zajęcia rachunku niewypłacalnej spółki. Gdyby to oznaczało, że bank z tej przyczyny nie wypłacił pracodawcy lub syndykowi jej masy upadłości kwot przelanych na polecenie Funduszu, wówczas można by pozwanemu zarzucić nienależyte wykonanie umowy

rachunku bankowego. Przepis art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych zwalnia środki finansowe przekazane przez Fundusz na zaspokojenie świadczeń pracowniczych, od egzekucji prowadzonej na rzecz innych osób. Sformułowanie ograniczające podmiotowy zakres egzekucji usprawiedliwia taką wykładnię (*a contrario*) prowadzącą do następujących wniosków. Po pierwsze, egzekucja świadczeń określonych w wykazie jest dopuszczalna tylko zgodnie z celem wpłaty (przelewu) na rachunek bankowy; w takim zakresie skuteczne jest również zajęcie wierzytelności posiadacza rachunku. Z drogi tej powinni korzystać pracownicy umieszczeni w wykazie, których pracodawca (syndyk) nie zażądał wypłacenia z rachunku środków przelanych przez Fundusz.

Po drugie, zajęcie przez organ egzekucyjny wierzytelności w tym samym zakresie (tj. do środków uzyskanych z Funduszu) na rzecz innych wierzycieli lub innego rodzaju wierzytelności jest niedopuszczalne (bezprawne) i okoliczność ta winna być uwzględniana z urzędu przez komornika. Na banku ciąży w takim wypadku obowiązek powiadomienia organu egzekucyjnego o ustawowej przeszkodzie w wypełnieniu obowiązku ciążącego z mocy art. 889 § 1 pkt 1 *in fine*. Gdyby zajęcie nie zostało uchylone, wierzycielowi z umowy rachunku bankowego służy skarga na czynności komornika (art. 767 k.p.c.), a uprawnionym wg wykazu powództwo ekscydencyjne (art. 841 k.p.c.). Interes prawny w wytoczeniu takiego powództwa ma również Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, będący funduszem celowym i zobowiązany do czuwania, aby wydatki publiczne zapewniały terminową realizację jego zadań (art. 28 ust. 3 pkt 2 ustawy o finansach publicznych).

Ponieważ nie została wykazana bezprawność zachowania się banku naruszająca powszechny obowiązek istniejący niezależnie od łączącego strony stosunku umownego, podstawa kasacji skierowana przeciw podstawie prawnej rozstrzygnięcia (art. 415 k.c.) okazała się usprawiedliwiona. Pozostałe przepisy prawa materialnego (art. 1 i 6 ustawy) mają znaczenie ogólne, ponieważ istota zarzutu kasacji polega na niewykazaniu przesłanki bezprawności i winy.

Nie można również zgodzić się z zarzutami naruszenia art. 890 § 2 k.p.c. oraz art. 9 ust. 1 ustawy z 1993 r. Pierwszy z wymienionych przepisów zawiera szczególnie przepis pozwalający bankowi, mimo zajęcia wierzytelności z rachunku bankowego, realizować bieżące wynagrodzenia pracownicze. Wyjątkowość tego przepisu nie pozwala w drodze analogii stosować jego dyspozycji w odmiennym unormowaniu

dotyczącym roszczeń zaległych, a konsekwencje wynikające z art. 9 ust. 1 zostały wyżej przedstawionej.

Uchylenie dotyczy całości rozstrzygnięcia w zaskarżonym wyroku , ponieważ czynności dyspozycyjne stron były dokonywane bez należytej dokładności, co nie pozwala odeprzeć zarzutu naruszenia art. 386 § 1 k.p.c. Strona powodowa reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika w punkcie 1 pisma procesowego żądała umorzenia postępowania, nie cofając pozwu. Pozwany odpowiadając na to pismo, żądał zmiany wyroku i oddalenia powództwa, a podczas rozprawy apelacyjnej złożył hipotetyczne oświadczenie o wyrażeniu zgody na cofnięcie pozwu, ograniczone do punktu 1. pisma strony powodowej. Sąd drugiej instancji w zaskarżonym wyroku umorzył postępowanie odnośnie do kwoty 33 813,03 zł oraz co do odsetek za otwarty okres, które nie były przedmiotem oświadczenia zawartego w punkcie 1. wspomnianego pisma strony powodowej. W rezultacie tak niejednoznacznych oświadczeń stron celowe jest uchylenie zaskarżonego wyroku w całości. Obowiązkiem stron jest bowiem wyraźne, nieopatrzone warunkami (nawet w potocznym znaczeniu) formułowanie stanowiska w zakresie czynności dyspozycyjnych takich jak cofnięcie pozwu, zrzeczenie się roszczenia oraz wyrażenia zgody przez stronę przeciwną.

Z przytoczonych wyżej względów Sąd Najwyższy z mocy art. 393¹³ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.